

În cautarea stării de „antifragilitate” pentru persoana juridică și managementul acesteia, în raport cu „stresul penal” (III)

Dupa ce în prima Cauza am prezentat o problema din domeniul bancar¹ iar în cea de a doua am examinat o speță legată de domeniul medical², ne vom îndrepta atenția, pentru un ultim exemplu, spre domeniul sanatației și securității în munca, un alt „teren minat”, din perspectiva răspunderii penale a persoanei juridice.

Cauza nr. 3 – „ În drept, faptele constând în nerespectarea prevederilor art. 15 alin. (1) pct. 4,5 din H.G. nr. 1425/2006 și ale art. 4, art.10 alin. (1) din H.G. 1048/2006, savârșite de inculpatul T.L., în calitate de director tehnic, responsabil cu protecția muncii în cadrul (...) S.R.L., precum și de inculpata (...) S.R.L., prin inculpatul T.L., care nu au luat, din culpa, măsurile legale de securitate în munca, respectiv nu au asigurat echipamentul individual de protecție – centura pentru ancorare, casca muncitorilor, astfel ca (...) partea vatamata G.N.K. a cazut de pe o schela metalica din cauza ca nu a avut echipamentul necesar ancorarii acestuia, suferind vatamari care au necesitat 180 de zile de îngrijiri medicale, întrunesc elementele constitutive ale infracțiunilor de vatamare corporala din culpa și neluarea măsurilor legale de securitate și sanatate în munca, prevazute de art. 184 alin. (2,4) C.pen. (1969) și art. 37 alin. (1 3) din Legea nr. 319/2006 cu aplicarea art. 33 lit. b) C.pen. (1969), pentru comiterea acestor infracțiuni inculpații urmând a raspunde penal. Instanța de fond a reținut o culpa concurenta a părții vatamate, aceasta acceptând sa lucreze fara a purta echipament de protecție, deși, conform art. 23 lit. d) din Legea 319/2006, era îndreptățit sa refuze lucrarea în aceste condiții, și a apreciat culpa părții vatamate în procent de 50% la comiterea accidentului (...)”³ În cauza, persoana fizică și persoana juridică au fost condamnate în prima instanță, iar soluția a ramas definitiva prin respingerea apelului⁴.

Am selectat în mod deliberat un exemplu banal, acela al nerespectării unei reguli elementare de securitate în munca, deoarece asumarea unor riscuri prin nerespectarea unor astfel de reguli elementare are un caracter „endemic” în multe sectoare de activitate. În aceste situații apare o eroare de evaluare cu privire la riscul asumat, deoarece nu se ia în calcul repetarea expunerilor.

Astfel de erori în aprecierea riscului au fost foarte plastic explicate de „partenerul” nostru în această analiza, N.N. Taleb, la care voi apela încă o dată. Aceste explicații apar în legătura cu ergodicitatea, un concept mai simplu de înțeles dacă îl privim prin prisma opusului său: „Cântarind lucrurile, putem afirma ca o situație este *nonergodica* dacă probabilitățile înregistrate în trecut nu se aplica proceselor viitoare. Exista un stop undeva, o bariera absorbanta care îi împiedica pe cei ce își pun pielea la bataie sa mearga mai departe și spre care sistemul tinde invariabil. Vom numi aceste situații *ruinare*, fiindca nu sunt reversibile. Principala problema este ca, daca exista vreo posibilitate ca ruina sa se produca, analizele cost-beneficiu nu mai sunt posibile (...) Presupunem ca un grup de oameni joaca ruleta ruseasca o singura data, pentru un milion de dolari – este chiar povestea centrala din Fooled by Randomness⁵. Cam cinci din șase vor obține bani. Daca ar fi aplicat cineva o analiza cost – beneficiu standard, ar fi susținut ca șansele de câștig sunt de 83,33%, cu un profit mediu de 833333 de dolari prevazut la fiecare tragere. Însa cine continua sa joace ruleta ruseasca ajunge la cimitir. Profitul prevazut în acest caz este...imposibil de calculat”⁶. Altfel spus: „Daca te confrunți cu o probabilitate infima de ruinare sub forma unui risc *singular*, îi supraviețuiești și apoi riști din nou (alta tranzacție singulara), pâna la urma vei ramâne fara bani, cu o probabilitate de 100%. Confuzia apare deoarece putem crede ca, daca riscul *singular* este rezonabil, încă un risc va fi, de asemenea, rezonabil. Cuantificarea este posibila când realizam ca probabilitatea ruinii se apropie de 1 pe masura ce crește numarul de expuneri la riscuri care, luate individual, sunt mici, de exemplu 1:10000”⁷. Pe scurt, daca am înțeles eu bine, un risc singular rezonabil devine nerezonabil la o expunere repetata; daca expunerea este perpetuata în timp, evenimentul riscat devine inevitabil.

Revenind la speța, mi se pare elocventa urmatoarea constatare pe care a facut-o instanța de apel: „Nu se poate reține ca a existat echipament de protecție la aceea data din moment ce toți martorii, lucratori la acea construcție, alaturi de partea vatamata, au precizat ca nu au avut în acea dimineața astfel de echipament (...), iar martorul K.Z. a declarat ca timp de un an, cât a lucrat la (...) S.R.L., nu a purtat niciodata echipament de protecție, ceea ce conduce instanța la concluzia ca aceasta era modalitatea obișnuita de lucru a angajaților societății inculpate”⁸.

În acest context, daca transpunem la speța noastra eroarea de evaluare a riscului despre care aminteam mai sus, raționamentul (greșit) ar fi urmatorul: daca muncitorii au lucrat de atâtea ori fara echipament de protecție și nu s-a întâmplat niciun accident de munca, înseamna ca riscul de a se produce un accident este minim. În realitate, cu cât se lucreaza de mai multe ori fara echipament cu atât riscul de producere a unui accident este mai mare, iar daca practica se perpetueaza în timp, accidentul devine inevitabil. Altfel spus, prin vorbele autorului sus citat, S.R.L. – ul din speța „a continuat sa joace ruleta ruseasca”.

Examinând și aceasta ultima speța, prin prisma celor trei categorii propuse de Taleb (fragil, robust, antifragil), ar trebui sa ne punem aceleași patru întrebări pe care le-am enunțat și cu privire la primele doua Cauze:

A fost SRL-ul fragil, s-a aflat sub sabia lui Damocles? A fost robust, s-a comportat precum Phoenix? A fost antifragil, a reacționat ca o Hidra? Poate evenimentul examinat sa conduca la adoptarea unor masuri care sa contribuie la dobândirea unei stari de antifragilitate pentru persoana juridica?

Citește și

[În cautarea stării de „antifragilitate” pentru persoana juridică și managementul acesteia, în raport cu „stresul penal” \(I\)](#)

[În cautarea stării de „antifragilitate” pentru persoana juridică și managementul acesteia, în raport cu „stresul penal” \(continuare\)](#)

Exact ca în cauza anterioară (privind Spitalul), și în acest caz, răspunsul la prima întrebare face inutile următoarele două întrebări. Astfel, se poate constata ca SRL-ul *a fost fragil*. Aceasta *fragilitate* a fost data de asumarea repetată a unui risc, rezonabil privit în mod singular, dar care devine „letal” la o expunere perpetua. Practic, inexistența unei proceduri care să împiedice încălcarea unei norme banale de securitate în munca a dus, în acest caz, la condamnarea definitivă a persoanei juridice.

A ramă deschisă, și de această dată, ultima întrebare, cea cu privire la adoptarea unor măsuri care să stimuleze dobândirea antifragilității. Reamintesc faptul că, în primul articol al acestei serii, am plecat de la premisa potrivit căreia, în contextul actual, persoanele juridice și managementul acestora devin extrem de „fragile” în raport cu ceea ce am putea numi „stresul penal”. Am mai precizat că, din această perspectivă, ceea ce interesează este de a stabili dacă persoana juridică are sau nu posibilitatea ca, printr-o strategie și o atitudine preventivă proprie, să diminueze riscul penal ce decurge din activitatea sa⁹.

Cred că cele trei cauze prezentate au pus în lumină, și ele, necesitatea ca acțiunea preventivă să fie abordată atât în sens proactiv (anticiparea evenimentului de natură penală), cât și în sens reactiv (reacție la un eveniment de natură penală).

Abordarea proactivă, cu privire la fenomenul infracțional în general, cunoaște o multitudine de explicații, tipologii și modele de acțiune, puse în valoare de Criminologia preventivă¹⁰. Una dintre tipologiile cele mai utilizate în doctrina criminologică face distincția între prevenirea socială și prevenirea situațională. Cea care ne interesează în prezentul demers este prevenirea situațională, aceea care are rolul principal de a identifica și diminua împrejurările favorabile unei încălcări a legii. Adaptată contextului analizat, acest gen de prevenire ar presupune ca persoana juridică să se preocupe, în primul rând, de stabilirea situațiilor de „risc penal”, în funcție de specificul activităților pe care le desfășoară. În acest sens, trebuie plecat de la actele normative, interne și externe, în baza cărora se desfășoară activitatea specifică și văzut în ce măsură nerespectarea unei norme poate conduce direct sau indirect la un comportament infracțional. În al doilea rând, trebuie stabilite mecanisme interne de control și verificare eficiente, care să pună accentul tocmai pe respectarea acelor norme a căror încălcare poate genera riscul penal.

O abordare reactivă, adaptată contextului analizat, ar trebui să vizeze două paliere. Un prim palier ar presupune o evaluare a „experienței colective”. Aceasta presupune, din partea persoanei juridice, o analiză jurisprudențială, cu scopul de a identifica riscurile penale cu care s-a confruntat domeniul specific de activitate. Concret, prin raportare la cauzele analizate, Banca ar trebui să știe cu ce cauze penale s-au confruntat alte bănci, Spitalul ar trebui să știe cu ce cauze penale s-au confruntat alte spitale, Firma de construcții ar trebui să știe cu ce cauze penale s-au confruntat alte firme de construcții, etc. Un al doilea palier ar presupune o evaluare a experienței personale, în cazul în care persoana juridică s-a confruntat ea însăși cu unul sau mai multe „evenimente penale”. Ambele evaluări ar trebui să conducă la un set de reguli și la un mecanism de control care să împiedice apariția riscurilor penale identificate.

Masurile și mecanismele proactive și reactive stabilite ar trebui să se constituie într-un veritabil „Ghid” al evitării riscului penal pentru persoana juridică și managementul acesteia. Firește că la elaborarea unui astfel de „Ghid”, într-un domeniu sau altul de activitate, este necesară și contribuția unei echipe interdisciplinare de avocați, penaliști fiind incluși de la sine.

-
1.
<http://www.bizlawyer.ro/stiri/interviuri-opinii/in-cautarea-starii-de-antifragilitate-pentru-persoana-juridica-si-managementul-acesteia-in-raport-cu-stresul-penal>
 2.
<http://www.bizlawyer.ro/stiri/interviuri-opinii/in-cautarea-starii-de-antifragilitate-pentru-persoana-juridica-si-managementul-acesteia-in-raport-cu-stresul-penal-continuare>
 3. Curtea de Apel Brașov, Secția penală și pentru cauze cu minori, decizia nr. 461/Ap. din 7 octombrie 2014, apud R. Anghel (coordonator), G. Anghel-Tudor, I. D. Patrașc-Balan, D. Nicola-Gheorghiu, A. Vasonan, Sanatatea și securitatea în munca. Abordare multidisciplinară, Ed. C.H. Beck, 2019, p. 688.
 4. Idem p. 690.
 5. Titlul complet al lucrării este: Fooled by Randomness. The hidden role of chance in life and in the marmarkets. Este prima lucrare din seria Incerto (care mai cuprinde: Lebada neagră, Patul lui Procust, Antifragil și Când pielea ta e în joc. A fost tradusă în română și publicată în 2019 la Editura Curtea Veche cu titlul: Pacalit de hazard. Rolul ascuns al norocului în viața și în economie.
 6. N.N. Taleb, Când pielea ta e în joc. Asimetrii ascunse în viața de zi cu zi, Ed. Curtea Veche, 2018, p. 372.
 7. Idem p. 374.
 8. Curtea de Apel Brașov, decizie citată anterior.
 9.
<http://www.bizlawyer.ro/stiri/interviuri-opinii/in-cautarea-starii-de-antifragilitate-pentru-persoana-juridica-si-managementul-acesteia-in-raport-cu-stresul-penal>

10. A se vedea în acest sens, spre exemplu, R. Gassin, *Criminologie*, 2 ed. Dalloz, pp. 671-745.